

Tilburg University

De econoom Harold Wilson

van Schaik, A.B.T.M.

Published in:
Intermediair

Publication date:
1970

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

van Schaik, A. B. T. M. (1970). De econoom Harold Wilson: Schipperen tussen socialistische idealen en economische realiteit. *Intermediair*, 6(12 juni), 1-6.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Drs. A. B. T. M. van Schaik te Tilburg

De econoom Harold Wilson

Schipperen tussen socialistische idealen en economische realiteit

Harold Wilson

De Harvard hoogleraar J. K. Galbraith stelt dat politieke schranderheid en financieel vernuft zelden samengaan. Politici zijn zelden bekwame bestuurders van 's lands economie, aldus Galbraith met zijn vertrouwde voorliefde voor opmerkelijke uitspraken.

Gaat deze stelling ook op voor Harold Wilson, die economie studeerde doch een politieke carrière doorliep? In dit artikel wordt zijn visie en beleid aangaande de Engelse economie geschetst. Bij herhaling wordt geconstateerd dat Wilson in het belang van de economie vaak politiek water in zijn wijn heeft moeten doen. Als Wilson op 18 juni de verkiezingen voor de derde maal wint dankt hij dat in elk geval niet aan de verwezenlijking van de economische doelstellingen die destijds onder zijn auspiciën van labour-zijde voor de zestiger jaren geformuleerd werden.

Economie en haar toepassingen

De economische wetenschap is niet in staat het proces van goederenvoorziening (het geheel van productie, consumptie en distributie en vooral het coördinatiemechanisme daarvan) in haar geheel te doorgronden. Toch wordt van haar verwacht dat zij in de economische politiek de helpende hand biedt. De economische politiek heeft evenwel te maken met het totale proces van goederenvoorziening. De te hulp geroepen economisch adviseur zal daarom expliciet of impliciet het ene aspect van het proces van goederenvoorziening benadrukken en het andere verwaarlozen. Omdat de uitkomsten van dit proces in termen van rekenen worden gemeten, zal de in praktijk gebrachte economie expliciet of impliciet deze rekenen bevorderen en gene verwaarlozen.

Er wordt wel eens gesteld dat de economie door impliciete accentleggingen en expliciete buiten beschouwing latingen de generering en verdeling der rekenen in de richting van de dominante beslissers in het proces van goederenvoorziening in stand houdt zo niet bevordert. Dit is een moeilijke welhaast nooit via een logische ketting aan te tonen zaak. Vast staat tenminste dat de in praktijk gebrachte economie nooit objectief kan zijn, omdat ze alle consequenties van aanbevolen maatregelen niet kan overzien. In welke richting de op basis van die maatregelen gegenereerde rekenen zich verspreiden moet maar worden afgewacht en kan misschien eerst na vele jaren in zekere mate worden vastgesteld. Er beginnen b.v. steeds definitievere cijfers binnen te stromen dat de inkomensherverdelingspolitiek van direct na de oorlog niet geslaagd is.

Hervan geeft Ralph Miliband in zijn 'The State in Capitalist Society' een verslag voor diverse landen. Deze uitkomsten verwijzen indirect naar het bestaan van krachten (wel eens economische macht genaamd) welke het welslagen van zulke maatregelen tegenwerken. Juist op dit punt heeft de economische wetenschap geen voldoende analytisch inzicht te bieden. Erger nog, het inzicht uit de vorige eeuw dat door werkzame prijsconcurrentie deze krachten elkander wel zouden afzwakken is in vele theorieën nog in de vooronderstellingen opgenomen. Het vertrouwen in de werkzame prijsconcurrentie heeft o.m. ten gevolge dat de economie de eigendomsrechten, de controle van het arbeidsproces en de milieuhygiëne, door degenen die over de factor kapitaal beslissen, de allocatie van arbeid en de behandeling van natuur als een goed en de isolatie van dat aspect van het menselijk handelen dat volkomen rationeel heet te zijn niet tot zijn probleemgebied behoeft te rekenen. Dit zijn voor hem z.g. data, institutionele factoren of hoe men ze ook wil benoemen. In het economisch-politieke werk van de econoom Wilson blijkt de onderschatting van de betekenis van deze institutionele factoren voor de werking en de afloop van het proces van goederenvoorziening. De oorspronkelijk meer ingrijpende humanitaire doelstellingen van labour zijn vooral door de werking van deze z.g. institutionele factoren op een meer pragmatische basis teruggebracht. Ik zal dit aan de hand van vier episodes uit het leven van Wilson trachten aan te tonen (1916-45, 1945-54, 1954-64 en 1964-68). Hierbij zij aangekend dat de weergegeven feiten slechts een greep uit het op dit moment beschikbare materiaal vormen. Mijn geschiedsinterpretatie legt daarom accenten en wel op de merkwaardige paralleliteit welke ik meen te bespeuren tussen de geringe operationaliteit van de economie op het punt van de economische macht en de moeilijkheden welke een beleid ondervindt hetwelk de nadelige gevolgen van deze macht wil wegwerken. Het gebrek aan operationaliteit hoop ik in dit blad ook afzonderlijk uit te werken. Ik baseer me hoofdzakelijk op het werk van Paul Foot.

1. Wilson 1916-1945

Wilson studeerde in Oxford economie. Reeds in zijn studententijd was hij geen aanhanger van het laissez-faire liberalisme maar keynesiaan. Het laissez-faire liberalisme rekende, ondanks het debacle van de dertiger jaren, nog steeds op het automatisch evenwichtsherstellend prijsmechanisme en was in deze zin klassiek-kapitalistisch en dus conservatief. Het kort voor de oorlog opkomend keynesiaans zag de noodzakelijke aanvulling van de overheid op het prijsmechanisme in en was in die zin modern-kapitalistisch en dus progressief. De weg van de progressieve Wilson naar de geleerden van labour is te verklaren uit zijn grote eerbij, zijn realistische kijk op de werking van het proces van goederenvoorziening en zijn toevallige werkomstandigheden van in en kort voor de oorlog. Om die toevalligheden te schetsen. In 1938 werd hij te Oxford assistent van Beveridge door wie hij werd belast met statistisch onderzoek naar de werkloosheid. Tezeldertijd assisteerde hij Cole met onderwijs. Cole, die tot 1945 als gids in Wilson's leven zou fungeren, ging door voor een van de meest consequente socialistische welke Oxford ooit gekend had. In 1940 werd Wilson ambtenaar en belast met mijnbouwzaken. Hij was een uitstekend statisticus. Door zijn werk kwam hij in contact met de mijnwerkersbond en kwam onder de indruk van de macht der vakbeweging in de oorlog. Met het verschijnen hiervan werd langzaam maar zeker duidelijk dat de Labour Party aan populariteit begon te winnen. Zo werd Wilson in 1944 labourkandidaat voor het lagershuis en wel in het district waarin de met hem op goede voet staande mijnwerkersbond grote invloed had. Hij schreef in die tijd ook een boek, 'New Deal for Coal', waarin hij suggereerde de mijnbouw te nationaliseren. Bij gebrek aan een goede economische theorie was zijn argumentatie om deze onrendabele bedrijfstak te sameren zuiver pragmatische: de versterkte en versnipperde private eigendom was niet in staat de technische reorganisatie van de gehele bedrijfstak door te voeren. Een teken aan de wand voor het toekomstig economisch beleid van labour in het algemeen en van Wilson in het bijzonder. In 1945 won labour de verkiezingen en werd Wilson onderminister van handel.

2. Regering, aftreden en bezinning 1945-1954

Wilson's directe superieur Cripps werd de nieuwe 'beschermer' in zijn leven. De persoonlijkheid van Cripps werd gekenmerkt door ascetisme en chauvinisme. Vooral op dit laatste punt toonde zich de jonge onderminister een goede leerling. In 1947 verdween Cripps naar het ministerie van financiën en werd Wilson minister. In het devaluatiejaar 1949 zou Cripps plaats ruimen voor Gaitskell en werd de radicale minister van gezondheid en arbeid Bevan de derde en laatste 'trekker' in Wilson's politieke carrière.

Zoals Foot stelt nam Wilson's houding ten opzichte van het bedrijfsleven in deze periode vastere vormen aan. Hij zag de oplossing op lange termijn van de Britse problemen slechts door ontwikkeling van de efficiency in de industrie vooral in de exportindustrie. Radicalere socialistische zagen het in die tijd nog anders. Op het punt van de exportbevordering b.v. wreekte zich binnen labour het gebrek aan een afdoende economische theorie. Zo stelde Bevan in die tijd dat exportbevordering eigenlijk ongunstig voor het binnenlandse loonpeil was, omdat de industrie door verdergaande verovering van buitenlandse afzetgebieden, minder reële koopkracht in het binnenland zou benodigen en uit dien hoofde de binnenlandse lonen met het oog op inflatiegevaar zou gaan drukken. Wilson's belangstelling voor de export is overigens o.m. te verklaren uit het feit dat hij vooral de buitenlandse handel tot zijn verantwoordelijkheid had. Zijn exportbevo-

dering leverde succesvolle resultaten op zodat hij socialisme en vrije ondernemingswijze produktie symoniem ging verklaren. In deze optiek waren nationalisaties geen doel om inkomens en vermogens her te verdelen maar primair middel om de vrije ondernemingswijze produktie op weg te helpen. Verder zou de werkzame prijsconcurrentie de efficiency wel bevorderen. Hier wreekte zich eveneens het gebrek in Wilson's visie op de economie aan een afdoend inzicht in het coördinatiemechanisme van het proces van goederenvoorziening. Het in die tijd progressieve keynesiaans hield zich alleen maar bezig met de aanvullende rol van de overheid met betrekking tot de juiste geldhoeveelheid en het wegwerken van overschotten of tekorten in de effectieve vraag naar vooral consumptiegoederen. Het aanbod zou dan via die mysterieuze spelregels van vraag en aanbod wel in de juiste hoeveelheid en op de juiste plaats terecht komen. In 1948 kwam dan ook de 'Monopolies and Restrictive Practices Act' tot stand. Deze zou de concurrentie bevorderen. Wilson kwam al direct in het dilemma te verkeren dat hij vrije concurrentie als slogan hanteerde en een monopolistische exportindustrie in praktijk bevorderde. Sprekend voor deze tijd was de geringe oppositie die labour in het algemeen en Wilson in het bijzonder van de Tories en het bedrijfsleven ontmoetten.

De conservatieve krachten hadden ook weinig te vrezen van de marginale nationalisaties (die door McMillan in de jaren 30 zelfs waren aanbevolen) en het controlesysteem van de regering dat voornamelijk uit de oorlog stamde en niet erg effectief was. De ontwikkelingsraden per bedrijfstak b.v., die in 1947 waren ingesteld, mislukten geheel vooral omdat de coördinatie tussen de raden niet op gang kwam. De door Bevan opgerichte Nationale Gezondheidszorg kwam in voortdurende financieringsmoeilijkheden, vooral omdat de monopoliepositie van de farmaceutische industrie intact werd gelaten. Labour had maar een geringe meerderheid in het lagerhuis. Het was dan ook niet verwonderlijk dat toen de wolven van een recessie aan kwamen drijven, de 'consensus' tussen labour en bedrijfsleven uit elkaar spatte. De Engelse betalingsbalans kwam in grote moeilijkheden. Foot vat de stemming in die tijd kernachtig samen (blz. 89): 'the anarchy and unpredictable behaviour of international capital made the Labour Government look like blunderers and the Tory Party and press were keen to promote Harold Wilson to the undeserved post of Blunderer-in-Chief'.

De hierdoor opgeroepen spanningen in het kabinet ontaadden zich ten slotte in het aftreden van Bevan en daarna van Wilson. Dit aftreden bleek later gunstig op zijn politieke carrière ingewerkt te hebben. Door zijn solidariteit met Bevan bleek hij al het vertrouwen van links-labour te hebben gewonnen, onderwijl het vertrouwen van rechts-labour behoudend.

Deze regeringsperiode van labour evalueerend kan ik met auteurs als Shonfield, Kidron en Milliband stellen, dat labour weliswaar vertrok van de idee der volledige socialisatie van Engeland maar dat de uitkomsten van haar beleid zelfs geen systematische staatsinterventie te zien gaven. De inefficiënte Britse industrie en de typische 'open' economie van Engeland gaven de socialisten ook weinig speelruimte. Daar komt bij dat een theorie ter socialisatie voor de huidige fase van het kapitalisme (die na 1945) niet bestond en bestaat. Economen als Wilson moesten daarom enerzijds een beroep doen op het in die tijd meest progressieve onderdeel der economie (het keynesianisme) en anderzijds varen op het kompas van het pragmatisme onderwijl hopen dat de werkzame concurrentie de ontwikkeling in goede banen zou leiden en houden. Het resultaat was dat Wilson slechts een 'New Britain' opbouwde met een proces van groei.

vervolg op pagina 7

vervolg van pagina 5

De econoom Harold Wilson

derenvoorziening op full-employment-basis met eerherstel aan het kapitalistische coördinatiemechanisme onder toenemende gebruik van de overheid om de niet-winstgevende onderbouw te nationaliseren en de industriële research te bevorderen.

Na zijn aftreden sloot Wilson zich bij de sinds 1947 bestaande Keep Left Group aan, ook wel naar hun voorman Bevan, Bevanites genoemd. Tevens werd hij lid van de rechts in labour staande Fabian Society, die sinds de oorlog de officiële partijpolitiek domineerde. In 1954 trad Bevan uit het sinds 1951 door labour bezette schaduwkabinet. Wilson volgde hem op. Hiermede was hun vriendschap ten einde.

3. Heroriëntatie van het socialisme 1954-1964

In de periode '54-'64 waarin labour de verkiezingen twee maal verloor zien we binnen labourkringen een langzame verschuiving van hervormings- naar efficiëncy-bevorderende plannen. De verandering werd bijna niet opgemerkt vooral omdat Wilson, die in deze tijd een steeds grotere rol begon te spelen, kans zag de partijpolitiek aan de achterban als een blauwdruk voor revolutie te presenteren en als een veilig maar efficiënt wondermiddel aan de kiezers. Toen zijn grote rivaal Gaitskell in 1962 overleed, werd Wilson leider van de partij en (blz. 134): 'took complete control of the Party and forged it into an effective, united election-fighting unit'. De door labour voorgestane economische politiek werd in die tijd onder leiding van Wilson in 'Signposts for the Sixties' vastgelegd. Benadrukte labour tot 1959 nog het oude Fabian-concept van opheffing van ongelijkheid, armoede en sociale ongerechtigheid, in Signposts werd geplande expansie voorop gesteld. Hierin stond het nationaal plan centraal. Doelstelling was een voldoende niveau van nationale besparingen met het belastingsysteem als inspanningsbevorderend instrumentarium. Inspanning om te sparen wel te verstaan. Verder moesten de groei van 'et bruto nationaal produkt en een sterk pond tot elkaar niet beconcurrerende doelstellingen van economische politiek worden gemaakt. De ontworpen inkomenspolitiek voorzag in een geplande groei van de lonen. Met Foot kan men zich wat dit laatste punt betreft afvragen, hoe het complement van de geplande groei der lonen, de geplande

Met Foot kan men zich wat dit laatste punt betreft afvragen, hoe het complement van de geplande groei der lonen, de geplande winsten, in onze maatschappij kan worden doorgevoerd. Immers waar winst het criterium van succes is, loopt controle van de winst uit op bevordering van inefficiency. Bovendien kan men zich afvragen wat de loonpolitiek van labour zou zijn als er geen groei zou optreden.

Wilson's interne binding van de Labour Party was in die tijd gecentreerd rond de nadruk op de technische ontwikkeling. In zijn beroemde Scarborough-speech van 1963 stelde hij dan ook voor om meer academici op te leiden, hen in Engeland te houden, hun werk beter te gebruiken en hun onderzoeksresultaten doelgericht op de Britse industrie toe te passen. Zoals van de Klundert op 12-7-69 in Vrij Nederland met Foot verzuchtte is dit heel mooi, maar niets nieuws. In feite is het de centrale gedachte in de geschiedenis van de socialistische theorie, maar in de loop der tijd verwaarloosd. In 1964 won labour de verkiezingen en moest 'Signposts for the Sixties' in praktijk worden gebracht. Het socialisme in praktijk is daarom het thema van de volgende episode.

4. Socialisme in de praktijk 1964-1968

Toen Labour in oktober 1964 weer aan het bewind kwam, had zij 13 jaar niet geregeerd. Ze behaalde een minimale overwinning op de Tories, welke voornamelijk te danken was aan de twee miljoen toeristernen die naar de Liberals gingen. Direct na de verkiezingen werden Wilson als minister-president en Callaghan als minister van financiën geconfronteerd met een betalingsbalanstekort van bijna £ 800 miljoen. Dit onder het vorige Torybewind ontstond een deficit, luidde de terugtocht in van de pogingen van labour om de gewenste sociale hervormingen door te zetten.

Een aantal socialistische auteurs tonen in hun 'May Day Manifesto' van 1968 aan dat het grote betalingsbalanstekort geen toeval was. Zij geven op blz. 101 de volgende door mij herordende tabel: (— = tekort, + = overschot)

De lopende rekening blijft, over de jaren dat de Tories aan het bewind waren, sterk positief te zijn. Hierbij vormen de jaren '55, '60 en '64 dieptepunten in de Engelse betalingsbalansontwikkeling. Van de overheidsuitgaven is bijna 1/3 voor militaire doeleinden bestemd. Het tekort in 1964 op de totale betalingsbalans is de nadelige neerslag van een voortdurend achterblijvende exportontwikkeling van goederen op de importen hier-

Literatuur

Paul Foot: 'The Politics of Harold Wilson' Penguin S 265 1968.
Andrew Shonfield: 'Modern Capitalism' Oxford University Press 1969.
Michael Kidron: 'Western Capitalism Since the War' Londen 1963.
Ralph Miliband: 'The State in Capitalist Society' Londen 1969.
Raymond Williams (ed): 'May Day Manifesto' Penguin S 282 1968.

saldi (in £-miljoenen)	gemiddeld per jaar (1952-64)	1955	1960	1964
1 goederenbalans	—177	—313	—408	—543
2 dienstenbalans	+190	+129	+174	+187
3 kapitaalopbrengstenbalans	+282	+174	+242	+416
(1+2)	+13	—184	—234	—376
(1+2+3)=				
lopende rekening	+295	—10	+8	+40
4 overheidsuitgaven	—239	—138	—283	—433
(1+2+3+4)	+56	—148	—275	—393
5 netto kapitaalbalans	—165	—122	—192	—368
(1+2+3+4+5)=				
saldo	—109	—270	—467	—781

van (1), en de overheidsuitgaven (4) en kapitaalexporten (5), welke in stijgende mate toenamen.

1964-1968

Toen Wilson in 1964 met het tekort (een maand na de verkiezingen) geconfronteerd werd, wilde hij niet devalueren. Het alternatief in zulk een situatie is deflatie. Wilson wilde echter nog devalueren, noch defereren. Hij situeerde de oorzaak van het tekort geheel op de ongunstige goederenbalans en voerde een importtarief van 15% in. Moest de vinger echter op de wonde der importen worden gelegd? De schrijvers uit May Day Manifesto menen van niet, omdat het achterblijven van de exporten de wortel van het kwaad zou vormen. De voortdurend tegenvallende exporten zouden dan o.m. uit de verplaatsing van activiteiten naar het buitenland door grote internationale ondernemingen te verklaren zijn. Mij lijkt dit voornog een zonder empirische gegevens moeilijk te bewijzen hypothese.

Callaghan's eerste overheidsbegroting dd 11-11-64 viel niet in goede aarde. De goudreserves (een graadmeter voor onrust in financiële kringen) bleven van dag tot dag dalen. De conservatieve president van de Bank of England, Cromer, was hierdoor dermate geschokt dat hij een verhoging van het officiële wisseldisconto met 2% voorstelde. De regering ging op deze deflationaire maatregel in. Het hielp echter niets. De houders van sterling, voornamelijk binnenlandse bankiers, waren niet gerustgesteld. Cromer stelde de echte deflatie voor: bevrozing van de lonen en besnoeiing van de overheidsuitgaven. Wilson was zijn politiek programma na een paar weken regeren echter nog niet vergeeten en verzocht Cromer een lening bij buitenlandse centrale banken te sluiten. De lening slaagde, zelfs tot een bedrag van £ 1000 miljoen. De omvang van de lening stelde de houders van sterling gerust.

Wilson begon daarna een betalingsbalanspolitiek op te bouwen met een sterk appél op het chauvinistisch element (zoals hij in zijn eerste regeringsperiode geleerd had) als dominante karakteristiek. Mijn informateur Paul Foot toont dit in zijn 'The Politics of Harold Wilson' aan de hand van talrijke citaten uit redevoeringen van Wilson aan.

In februari 1965 doemde er een kink in de kabel op. Cromer viel Wilson's uitgavenbeleid plotseling in het openbaar aan. Deze kritiek zette de houders van sterling wederom in beweging. Toen daar in mei van hetzelfde jaar nog de tegenvallende cijfers van de lopende rekening bijkwamen, nadat de regering bovendien al \$ 1400 miljoen op het IMF had moeten trekken, ging men op zoek naar een definitieve oplossing van het betalingsbalansprobleem. Een op het Witte Huis ingewonnen advies ging in de richting van een stringente inkomenspolitiek. Dit strookte echter (nog) niet met Wilson's regeringsprogramma zodat Callaghan op 27 juli 1965 een drastische besnoeiing van de overheidsuitgaven aankondigde. De volgende schrede dus op de weg naar de volledige deflatiepolitiek. De houders van sterling begonnen echter te speculeren op een devaluatie. Cromer stelde, teneinde het vertrouwen te herstellen, een coalitieregering voor. Wilson ging hier niet op in. Hij haastte zich Amerikaanse steun ten bedrage van \$ 3000 miljoen in te roepen. De Amerikanen verbonden hieraan echter wel de voorwaarde dat een stringente inkomenspolitiek werd doorgevoerd. En zo brak het beslissende moment aan dat labour door de knieën ging en als linkse regering een rechtse economische politiek moest voeren. Een politiek waarbij men een zekere mate van werkloosheid creëert om de lonen in te perken.

In januari 1966 boekte labour een buitengewoon succes bij plaatselijke tussenverkiezingen. Prompt schreef Wilson (naar Engelse spelregels en zo hij ook in mei 1970 zou doen) algemene verkiezingen uit welke voor labour de eclatante overwinning opzwarende welke er van verwacht werd.

In de door Wilson geleide verkiezingspropaganda werden de aanvallen op het pond toegeschreven aan het grote betalingsbalansstekort waarmee labour begon en aan haar geringe meerderheid in het lagerhuis. Het kwam volgens Foot niet in Wilson op, dat de permanente sterling-crisis het gevolg was van een fundamenteel wantrouwen van de financiële wereld in labour. Foot's stelling zou in de volgende regeringsperiode bevestigd worden:

Van 1966 tot de devaluatie

Direct na de overwinning van labour trad Cromer als president van de Bank of England af. De benoeming van een conservatief in plaats van een labour-kandidaat op de plaats van Cromer is indicatief voor de beperkte speelruimte van een socialistische regering als die van labour. Voor bijna elke hoge ambtenaar die intensief met het bedrijfsleven en de financiële wereld moest samenwerken was labour ter wille van de consensus gedwongen een conservatief te benoemen. Sommigen waren zelfs zakenlieden, die in tijdelijke dienst van het rijk, nog gesalarieerd werden door hun ondernemingen (Shonfield blz. 174-175). In het midden van 1968 zien we, zoals Foot aan de hand van citaten uit Wilson's toespraken aantoonde, een omkering in Wilson's oorspronkelijke ideeën (blz. 181): 'Now he was abandoning growth for stagnation, social justice for a strong pound and freely negotiated agreements for a wage freeze. Every aspect of his policy was now reserved — with hardly a word of intelligible analysis or justification'.

In juli 1966 werd de druk op het pond weer verhevigd. Nog steeds adviseerde de Amerikaanse in tegenstelling tot de Franse regering een deflatiepolitiek, welke Wilson gedwee onder het mom van een inkomenskrulstocht verkocht. Ruim een jaar later zou Wilson geheel capituleren. Op 17-11-'67 was de devaluatie van $\pm 15\%$ een feit. Wilson gaf toe, dat hij zich had vergist in de macht der speculanten. De term speculant is echter misleidend zoals Foot stelt, omdat (blz. 196): 'The process of selling sterling takes place, not in the underground, but in the banks and bourses of the free world. The men who deal in these financial bargains are traditionally fickle. They respond speedily and without much rational argument to crisis and rumours of crisis and consequently their political sensitivity is sharper than that of industrialists and entrepreneurs'.

11

Na 1966 verkocht Wilson zijn politiek onder het hoofd: pragmatisch socialisme. Als pragmaticus accepteert hij de institutionele factoren voor wat zij zijn. Wilson zag en ziet zichzelf als de manager van exporten en bestuurder der technologie. Zijn eerste doelstelling was groei. Een programma echter dat groei voorop stelt, moet de evenwichtige betalingsbalans als zwaarwegende randvoorwaarde meenemen. Voor Wilson betekende het realiseren van deze randvoorwaarde loonbeheersing, toenemende winsten en (na devaluatie) stabilisatie van de prijzen. Het betekende verder dat hij de investeringen prioriteit moest verlenen boven de consumptie. Tevens moest hij meewerken aan de monopolisering van de industrie. Volgens Kidron leven in Engeland nog steeds 7 à 8 miljoen mensen rond het bestaansminimum. Zal het pragmatisch socialisme, gelet op de voortdurende inflatie en andere oorzaken van stijgende kosten van levensonderhoud, hier nog veel verandering in kunnen brengen?

Slotsom

Zoals ik in de inleiding gesteld heb, heeft de economische wetenschap op het punt van de economische macht geen analytisch inzicht te bieden. De economische politiek van de laatste jaren in Engeland heeft de hoop op een werkzame prijsconcurrentie laten varen. Het pragmatisch socialisme stelde hier echter geen andere theorie dan die ter bevordering en zo rechtvaardig mogelijke verdeling der economische groei voor in de plaats. Hiermede legt het zich neer bij de implicaties van de bestaande institutionele factoren. De economisch adviseur zal, wil ook hij niet in steeds pragmatischer vaarwater verzeild raken, moeten pogen na te gaan wat de consequenties op lange termijn van zijn adviezen zijn. Voor die economische theorie welke zich bezighoudt met prognosemodellen van globale grootheden (nationaal produkt, consumptie, investeringen, exporten, importen etc.) is het noodgedwongen marginaal-opportunistisch beleid van labour het zoveelste teken aan de wand dat vergroting van haar operationaliteit b.v. ook aan de geldzijde van het (internationale) proces van goedereenvoorziening gezocht moet worden met de incorporatie en explicitering van vele niet strikt economische parameters van dien.

Als Wilson op 18 juni 1970 de verkiezingen voor de derde achtereenvolgende maal wint, is dat in ieder geval niet op basis van realisatie van 'Signposts for the Sixties'.